

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Hrebeniuk Dmytro

BETWEEN UNIVERSALISM AND FRAGMENTATION: THE EVOLUTION OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS 225

Бугаєць Альона Сергіївна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА. 228

Бондарюк Ольга Олегівна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ. 230

Галат Владислав Ігорович

ЗАКОНОДАВЧА ЕВОЛЮЦІЯ СТАТТІ 25 КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО МІЖНАРОДНУ КУПІВЛЮ-ПРОДАЖ ТОВАРІВ: ВІД ПРОЄКТУ ДО СУЧАСНОГО ФОРМУЛЮВАННЯ 234

Жакун Маргарита Юріївна

ВОЄННА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ. 237

Івахненко Єлизавета Олександрівна

СТАНОВЛЕННЯ НОРМАТИВНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ У XIX – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ 241

Ковальчук Андрій Трохимович

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАГРОЗ 245

Омельченко Іван Ігорович

СТАНОВЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ. 248

Островерхий Олександр Олександрович

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАЙВИЩОГО КЕРІВНИЦТВА ДЕРЖАВИ ЗА ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ У XXI СТОЛІТТІ 251

Раздорозний Герман Юрійович

УЧАСТЬ АДВОКАТІВ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ 253

Редченко Ярослав Олександрович

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ. 255

Ругало Богдан Андрійович

ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ТА БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ 259

Самойлюк Дмитро Геннадійович

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ДОКАЗУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 262

Taylor Alla Valeriivna

UNIVERSAL PERIODIC REVIEW AS A MECHANISM FOR MONITORING HUMAN RIGHTS IN ISLAMIC STATES 265

Фасій Анастасія Володимирівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНИХ КРИЗ: КОНВЕРГЕНЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ТА СТАНДАРТІВ ОХОРОНИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я 268

Чернявський Марк Віталійович

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ ООН ЯК НОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ. 272

Ciornii Inesa

ANTARCTICA, HUMAN RIGHTS AND INTERNATIONAL LEGAL RESPONSIBILITY: UKRAINE'S LEGAL PERSPECTIVE FROM THE AKADEMIK VERNADSKY STATION 274

4. Ковалишин О. Р. Право ЄС в сфері онлайн послуг та продуктів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Том 1. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/352604/339315>

5. Про цифровий контент та цифрові послуги: Закон України від 10.08.2023 р. № 3321-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 90. Ст. 345.

Ключові слова: міжнародне приватне право, цифровізація, колізійне регулювання, іноземний елемент, захист персональних даних, цифровий контент, цифрові послуги, GDPR, автономія волі, Digital Services Act.

Key words: private international law, digitalization, conflict of laws, foreign element, personal data protection, digital content, digital services, GDPR, party autonomy, Digital Services Act.

Бондарюк Ольга Олегівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри міжнародного та європейського права*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Міжнародне викрадення дітей є однією з найскладніших проблем сучасного права, оскільки воно поєднує в собі елементи цивільного, кримінального та міжнародного приватного права, зачіпаючи при цьому фундаментальні інтереси дитини. Ця правова категорія вимагає від юристів врахування не лише норм національного законодавства, а й специфіки міжнародних договорів, що регулюють права людини в умовах транскордонних сімейних конфліктів. Питання відповідальності за такі дії вимагає чіткого розмежування між кримінальним злочином, вчиненим сторонньою особою з корисливих мотивів, та незаконним переміщенням дитини одним із батьків, що в міжнародній практиці найчастіше ідентифікується як міжнародне викрадення. Хоча в обох випадках права дитини грубо порушуються, механізми правового реагування суттєво різняться: від суворих кримінальних санкцій до процедур цивільного повернення.

Основним інструментом регулювання цих відносин на світовому рівні є Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 року, яка спрямована на забезпечення негайного повернення дітей, незаконно переміщених до будь-якої з договірних держав або утримуваних у них. Даний документ встановлює міжнародний стандарт захисту, де головною метою є відновлення попереднього правового статусу дитини та забезпечення її безпеки шляхом оперативного втручання компетентних органів. Такий підхід дозволяє запобігти ситуаціям, коли один із батьків намагається отримати правову перевагу шляхом самовільної зміни країни проживання дитини, ігноруючи при цьому інтереси іншої сторони та самої неповнолітньої особи.

Це створює надійний юридичний бар'єр проти свавілля та гарантує стабільність правовідносин у міжнародному вимірі. Згідно з міжнародними стандартами, зміна місця знаходження неповнолітньої особи визнається протиправною, коли такі дії суперечать правам опіки, якими наділені фізичні чи юридичні особи за законами країни звичного проживання дитини на момент інциденту [1, с. 2]. Згаданий міжнародний документ не фокусується на кримінальному покаранні винного, а пропонує цивільно-правовий інструмент відновлення порушених прав через оперативну репатріацію неповнолітнього. Слід зауважити, що відповідні повноваження щодо піклування можуть базуватися на нормативних актах, визначатися постановами уповноважених державних інституцій або закріплюватися договорами, які визнаються дійсними у відповідній юрисдикції [1, с. 3].

У вітчизняній правовій системі кримінальне переслідування за подібні дії ґрунтується на загальній нормі Кримінального кодексу, котра встановлює санкції за неправомірне обмеження свободи [2]. Однак кваліфікація дій одного з батьків за цією статтею у разі транскордонного сімейного спору викликає складнощі на практиці. Враховуючи, що неповнолітній є повноправним носієм прав, штучне розірвання його соціальних зв'язків потребує правового втручання. Разом з тим, сімейне законодавство України передбачає спеціальні механізми захисту: у випадках, коли місце знаходження дитини змінюється одноосібно та без дозволу іншого з батьків чи законних представників, судова інстанція уповноважена ухвалити рішення про примусове повернення особи до її звичного середовища [3, с. 135].

Глобальні правові стандарти, закріплені під егідою ООН, встановлюють фундаментальний принцип, за яким будь-які рішення державних органів та приватних осіб стосовно неповнолітніх повинні прийматися виключно з огляду на максимальне сприяння їхньому добробуту та безпеці [4]. Викрадення дитини одним із батьків розглядається як грубе порушення цього принципу, оскільки дитина раптово втрачає зв'язок зі звичним соціальним середовищем, іншим з батьків та родичами.

Окрім того, транскордонні механізми передбачають фінансові наслідки для винної сторони у вигляді компенсації ресурсів, витрачених на встановлення місцезнаходження та репатріацію неповнолітнього. Відповідний міжнародний договір звільняє заявників від сплати офіційних зборів за подання звернень до центральних інстанцій, однак дозволяє покладати на особу, яка здійснила неправомірне переміщення, обов'язок покрити всі супутні фінансові втрати [1, с. 8].

До таких збитків зазвичай відносять гонорари адвокатів, послуги перекладачів та кошти на подорож. Кримінальна відповідальність за міжнародне викрадення дітей у багатьох країнах світу, зокрема в США та деяких країнах ЄС, є більш жорсткою порівняно з Україною, де викрадення власної дитини часто розглядається лише в площині сімейного спору.

Проте тенденції міжнародного права вказують на необхідність посилення санкцій за такі дії. Юриспруденція страсбурзького суду послідовно наголошує

на необхідності блискавичного та результативного реагування державних інституцій на факти викрадення. Будь-які безпідставні затримки в таких провадженнях розцінюються як посягання на гарантоване право особою та родинної недоторканності. Розглядаючи прецедентні спори, європейські судді акцентували увагу на тому, що захист родинних зв'язків зобов'язує владу діяти так, аби доготувалі судові тяжби не ставали вирішальним фактором у долі дитини, тому швидкість ухвалення рішень є критично важливою [5, с.12].

Окрім цивільної та кримінальної відповідальності, існують і адміністративні важелі впливу, такі як заборона виїзду за кордон або обмеження у праві керування транспортними засобами для осіб, які ухиляються від виконання рішення суду про повернення дитини. Важливо розуміти, що відповідальність за викрадення дітей у міжнародному вимірі не обмежується лише покаранням винної особи, а передусім фокусується на відновленні прав дитини. Згідно з дослідженнями у сфері міжнародного приватного права, механізм повернення за Гаазькою конвенцією базується на презумпції того, що дитині буде краще повернутися до країни постійного проживання, де суд зможе вирішити спір про опіку по суті [6, с. 114]. Судові інстанції мають повноваження відхилити запит про репатріацію виключно у разі доведення надзвичайно вагомих загроз. До таких винятків належить висока ймовірність завдання неповнолітньому тілесних ушкоджень, психологічних травм або формування вкрай несприятливих та небезпечних умов для його існування у разі задоволення позову [1, с. 5]. Однак ці винятки тлумачаться судами дуже вузько, щоб запобігти зловживанням з боку особи, яка здійснила викрадення. Досліджуючи підходи української Феміди, слід відзначити роз'яснення вищої судової інстанції, яке чітко розмежовує предмети доказування.

Під час слухання спорів за процедурою Гаазької конвенції судді зобов'язані утримуватися від вирішення питання опіки по суті. Їхня юрисдикція в таких процесах обмежується виключно констатацією факту правомірності чи протиправності зміни країни перебування дитини [5]. Таким чином, юридична відповідальність за викрадення дітей у міжнародному праві має специфічну структуру, де пріоритет віддається відновлювальним заходам.

Проте для підвищення ефективності захисту прав дітей необхідно гармонізувати національне кримінальне законодавство з міжнародними стандартами, чітко визначивши склад злочину у випадках транскордонного викрадення дитини батьками.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що відповідальність за викрадення дітей у міжнародному просторі реалізується через розгалужену систему взаємопов'язаних норм, які включають обов'язок негайного повернення особи, повне відшкодування матеріальних збитків та потенційну кримінальну відповідальність за порушення правопорядку та фундаментальних прав людини. Сучасна правова доктрина вимагає, щоб заходи впливу не обмежувалися лише формальним поверненням дитини, а створювали реальні перешкоди для повторних спроб незаконного переміщення, зокрема шляхом накладення фінан-

сових стягнень та обмеження цивільних прав правопорушника. Ефективність таких заходів прямо залежить від оперативності роботи судових та виконавчих органів, оскільки фактор часу відіграє критичну роль у процесі соціальної адаптації дитини. Лише комплексний підхід, що поєднує скоординоване міжнародне співробітництво через мережу центральних органів та сувору, безкомпромісну національну правову реакцію, може слугувати дієвим засобом запобігання міжнародному викраденню дітей. Такий синергетичний ефект дозволяє забезпечити надійний захист права дитини на стабільне, безпечне та гармонійне дитинство у звичному для неї правовому та соціальному середовищі. Зміцнення міждержавної взаємодії та уніфікація санкцій за батьківське викрадення є необхідними кроками для того, щоб правовий інструментарій став реальним запобіжником, а не просто декларативною нормою у боротьбі за інтереси найменш захищених суб'єктів права.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовт. 1980 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 52. ст. 3491.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст. 131.
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. ст. 135.
4. Конвенція про права дитини від 20 листоп. 1989 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 82. ст. 2911.
5. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 груд. 2007 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07> (дата звернення: 31.03.2026).
6. Степаненко Т. В. Правовий механізм повернення дитини у разі її незаконного переміщення за законодавством України та міжнародними договорами. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 112–116.

Ключові слова: міжнародне викрадення дітей, Гаазька конвенція 1980 року, батьківське викрадення, права піклування, юридична відповідальність, найкращі інтереси дитини, незаконне переміщення, повернення дитини.

Key words: international child abduction, 1980 Hague Convention, parental abduction, rights of custody, legal responsibility, best interests of the child, wrongful removal, return of the child.